

İŞÇİNİN AYAĞINA KURŞUN SIKAN SENDİKALAR

Aydınlık Gazetesi, 13 Mart ve 15 Mart 2011

Yıldırım Koç

Türkiye’de sendikalar işçi haklarını kavrama ve kullanma konusunda büyük eksiklikler yaşıyor. Gelişmeleri kavrayamıyorlar, bilmiyorlar. Bunun bir örneğini Torba Yasası’nda gördük.

Kapitalizmin en acımasız sömürü biçimlerinden biri, eve-iş-verme sistemi içinde çalıştırmadır. Bu uygulamada işçi kendi evinde çalışır; yaptığı iş üzerinden parça başı ücret alır. Bu uygulama, kapitalizmin ilk gelişim evrelerinde yaygındı. Daha sonraları azaldı. Türkiye’de ise Osmanlı’nın son dönemlerinde özellikle halı üretiminde yaygınlaştırılmıştı. Varlığını hep sürdürdü. Ancak özellikle 1980’li ve 1990’lı yıllarda bir artış yaşandı. Ayrıca, bilgisayar ve internet kullanımıyla birlikte, yalnızca mal üretimi değil, hizmet sağlanmasında da evde çalışma son yıllarda önem kazandı. Bu çalışma biçimi önümüzdeki yıllarda daha da yaygınlaşacak.

Bizim çalışma mevzuatımıza göre, evinde çalışıp bir işveren için mal üreten veya hizmet sunan kişinin hukuki konumu nedir?

1926 yılından 2011 yılına kadar yürürlükte bulunan Borçlar Kanunu’na göre, bu şekilde çalışan kişi ile ona iş veren gerçek veya tüzel kişi arasındaki ilişki “hizmet akdi” değil, “istisna akdi” idi. Borçlar Kanununun 355-370. maddeleri istisna akdini düzenliyordu. İstisna akdi şöyle tanımlanıyordu: “Madde 355 – İstisna, bir akittirki onunla bir taraf (müteahhit), diğer tarafın (iş sahibi) vermediği taahhüt eylediği semen mukabilinde bir şey imalini iltizam eder.”

Eve-iş-verme sistemi içinde çalışan bir kişi, işverenin çalıştırdığı işçi değil, bir işin yapılmasını üstlenen kişi olarak değerlendiriliyordu. Hakları ve yükümlülükleri de buna göre belirleniyordu. İstisna akdiyle eve-iş-verme sistemi içinde çalışan kişinin alacağı parça başı ücret, çalışma süresi, iş güvencesi, çalışırken iş kazasına uğraması veya meslek hastalığına yakalanması gibi konularda herhangi bir yasal düzenleme ve koruma yoktu.

4 Şubat 2011 tarihli Resmi Gazete’de yayımlanarak yürürlüğe giren Türk Borçlar Kanunu’nun 7. Bölümü (Madde 470-486) de, “istisna sözleşmesi”nin güncel ifadesi olan “eser sözleşmesi”ni düzenlemektedir: “Madde 470: Eser sözleşmesi, yüklenicinin bir eser meydana getirmeyi, işsahibinin de bunun karşılığında bir bedel ödemeyi üstlendiği sözleşmedir.”

Eve-iş-verme sistemi içinde çalışan, parça başı ücret karşılığında bir mal üreten veya bir hizmet sağlayan kişi, bir yüklenici kabul edilmektedir. Yasaya göre, yapılacak bir işin bedeli (ücreti) konusunda hukuki bir kısıtlama veya düzenleme yoktur. Hatta, maliyet öngörülenden fazla olmuş olsa bile, bedel artırımını yapılmamaktadır: Yasanın 480. maddesi şöyledir: “Bedel götürü olarak belirlenmişse yüklenici, eseri o bedelle meydana getirmekle yükümlüdür. Eser, öngörülenden fazla emek ve masrafı gerektirmiş olsa bile yüklenici, belirlenen bedelin artırılmasını isteyemez.”

Yeni yürürlüğe giren Türk Borçlar Kanunu’na göre de eve-iş-verme sistemi içinde çalışan bir kişi işçi olarak kabul edilmemekte, yasalara göre bir işçinin sahip olduğu sınırlı haklardan bile yararlanamamaktadır. Kapitalizmin en acımasız sömürüsü sürdürülmektedir.

Kamuoyunda çok tartışılan 6111 sayılı Torba Yasa 13 Şubat 2011 günü kabul edildi. Torba Yasa Tasarısı’nın 76. maddesi, 4867 sayılı İş Kanununun 14. maddesine “evden çalışmanın usul ve esasları” olarak bazı düzenlemeler getirmeyi öngörüyordu. Plan ve Bütçe Komisyonu’ndan çıkan biçimiyle bu fıkralar şöyleydi:

“Evden çalışmanın usul ve esasları aşağıda belirtilmiştir.

“a) İşçinin, ücret karşılığı işverenin belirlediği bir malı veya hizmeti üretmek amacıyla bir veya birden fazla işverene bağlı olarak ancak işverenin denetimi dışında ve genellikle işçinin kendi evinde iş görme edimini sunduğu yazılı sözleşmeye dayalı iş ilişkisidir.

“b) Evden çalışma sözleşmesi ile çalıştırılan işçinin ücreti, parça başına veya götürü olarak ürettiği işe orantılı ödenir.

“c) Sözleşmede işin tanımına ve konusuna, yapıma şekline, parça başına işlerde istenen üretim adedine ve belirli işe işin ne kadar sürede yapılacağına yer verilir. İşçilerin çalıştıkları gün ve saatlerin işveren tarafından onaylanan günlük puantaj cetvelleriyle takip edilmediği durumlarda, sözleşmeye emsal işin emsal işçi tarafından yapılabileceği süreye ilişkin bir hesaplamanın eklenmesi zorunludur.”

Tasarının aynı maddesinde daha sonra da şu düzenleme öngörülmüştü:

“Çağrı üzerine, evden veya uzaktan çalışma sözleşmesiyle çalıştırılanlarla ilgili iş sözleşmesinin tarafları, bölünemeyen haklar, yıllık ücretli izin, ihbar ve kıdem tazminatına hak kazanmada esas süre, hafta tatili ve ücretine hak kazanma ve benzeri konulara ilişkin hususlar Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığınca çıkarılan yönetmelikle belirlenir.”

Bu düzenleme, TBMM genel kurulundaki görüşmeler sırasında, sendikaların isteğine uyularak, metinden çıkarıldı.

6111 sayılı Torba Kanun işçisi ve memuruyla işçi sınıfının bütünü ve ülkemiz açısından önemli olumsuzluklar içermektedir. Bu olumsuzluklara karşı mücadele, tüm sendikaların göreviydi. Sendikalar bu

görevlerini gerektiği gibi yerine getirmediler. Ancak kanun tasarısı, bu büyük zararların yanı sıra, ne yazık ki bu konuda yazıp çizenlerin ve konfederasyonlarımızın farkına bile varmadığı olumlu bir düzenleme de içeriyordu.

Çeşitli eksiklikleri olsa da bu düzenleme kabul edilseydi, bugün sayıları yüzbinleri bulan ve kanunen işçi sayılmayan, İş Kanunu kapsamında olmayan, hiçbir yasal korumadan yararlanamayan insanlarımız bazı haklara kavuşacaktı.

Türk-İş, 13 Şubat 2011 günü yayımladığı bildiriye, Torba Kanun Tasarısındaki 76. maddeyi çıkartmayı başardığını söylemekteydi.

İstisna akdiyle iş sözleşmesinin farkını bilmeyenler, evlerde kapitalizmin en acımasız sömürsüne maruz bırakılarak çalıştırılan yüzbinlerce insanın işçi sayılarak en azından bazı haklardan yararlanmasını engellediler. Bunu da övünerek ilan ediyorlar.

Aferin onlara.